

tionem primi agentis, et sub hac consideratione aliquo modo redditur causa ob quam tali corpori organico, tanquam forma destinata, seu conjuncta est ab auctore naturæ: quia tales operationes in aliquibus compositis corporalibus esse voluit. Et ita licet demonstratio illa ab operatione, quatenus ex notioribus nobis indicat propriam animæ naturam, et essentiam simpliciter sit a posteriori: nihilominus in ordine ad existentiam, et productionem animæ indicat finem propter quem facta est: et sub ea ratione transit in demonstrationem a priori. Quod maxime potest deseruire ad explicandum Aristotelem, qui utrumque coniunxit, scilicet, demonstrationem esse ex notioribus, ac proinde ab effectu, et per illam causam rei apparere, debet enim intelligi de causa rei non quoad essentiam ejus, sed quoad existentiam, seu productionem. Et huic sensui facile potest exemplum accommodari: nam inventio lineæ mediæ ad quadratum quadrangulum, solum est causa quadrationis in ordine ad existentiam, et effectu ejus: nam instruit agens, ut sciat quadrationem efficere: non vero est causa, ob quam ipsa quadratio talis rationis, seu quasi essentiae sit.

CAPUT IV.

UTRUM ANIMA IN VEGETATIVAM, SENSITIVAM, ET RATIONALEM RECTE, ET SUFFICIENTER DIVIDATUR, ET QUALIS HUJUSMODI DIVISIO SIT.

1. *Arguitur primo pro parte negante.* — Quoniam intentionis nostra est de sola rationali anima ex professo dicere, necessarium duximus divisionem hanc hocloco præmittere: tum quia unica rationalis anima eminenti quodam modo omnes illas rationes complectitur, ut videbimus: tum etiam, ut quid de inferioribus animabus certum sit statuentes, illarum disputationem relinquamus: nec de illarum proprietatibus amplius disputemus, quam ad animæ rationalis exactam cognitionem nobis sit necessarium. Videri ergo potest illa divisio non recte tradita: quia non appetit, qualis esse possit, quia nec est generis in species, cum anima vegetativa et sensitiva, interdum non differant essentialiter, nec etiam sensitiva et rationalis: neque est subjecti in accidentia, cum membra illa, et substantia sint, et essentialiter interdum differant. Et confirmatur, quia eadem proportio, seu ratio est de abstractis et de concretis, seu de totis et de partibus: sed vivens non recte distinguitur in ve-

getativum et sensitivum, et rationale: ergo nec anima in illa tria membra bene dividitur. Minorem probamus: quia in bona divisione, unum membrum non prædicatur de altero: sensitivum autem vegetativum est, et rationale ad sensitivum.

2. *Arguitur secundo.* — Secundo objici potest, quia illa divisio videtur diminuta, quia omittit animam loco moventem et appetitatem: quæ non minus possunt ab aliquibus ex illis membris distingui, quam aliqua ex dictis membris inter se distinguantur. Aliunde vero videtur superabundans, quia forma vegetans præcisa a sentiente non videtur habere veram rationem animæ: quia nullam habet propriam vitalem operationem, ex qua rationem animæ præcipue cognoscimus, ut paulo antea dictum est. Assumptum probatur primo, quia in planta, verbi gratia, nulla est operatio immanens: omnis autem operatio vitalis debet esse immanens, quia alias non erit a principio intrinseco, sed erit transiens ab extrinseco agente in passum distinctum: ergo non est in plantis operatio vitalis. Major probatur, quia omnes actiones partis vegetantis sunt, vel ab ipso vivente in cibum, seu alimentum, vel ad summum erunt inter partes dissimilares per actionem unius in aliam, ac proinde transeuntes. Unde probatur secundo idem assumptum, quia omnes actiones plantarum sunt, vel alterationes per qualitates naturales communes rebus inanimatis, ut sunt calor, humiditas et similes: vel sunt motus locales per aliquam attractiōnem, vel expulsionem, quas actiones videmus etiam rebus inanimatis convenire, ut magneti et similibus. Præterea aliunde videtur sine causa inter illa membra ponit anima rationalis, quia licet operationem vitalem habeat, illum tamen vel non exercet per corpus, et sic illa non est operatio animæ, vel si per corpus illum efficit, ad sensitivam animam pertinet.

3. *Notatio pro dixendis.* — Supponimus imprimis, divisum hujus partitionis esse illud ipsum, quod in praecedentibus capitibus definitum est, nimur formam quadam substantiale, quæ sit vera pars compositi per modum actus primi, et principii operationum talis compositi in se ipso: quæ forma vocatur anima, et compositum ipsum vivens appellatur. De hoc ergo diviso quatuor explicanda sunt. Primum in hoc capite, quomodo omnibus et singulis membris numeratis vera ratio animæ conveniat. Unde constabit divisionem quoad hanc partem non esse defectuosam, seu redundantem. Secundo explicandum erit in

capite sequenti, quomodo illæ tres animæ inter se comparentur, vel quoad subordinationem, vel quoad separationem unius ab alia. Tertio addendum erit, in cap. 6, quomodo membra illa inter se distinguantur. Quarto, in cap. 7, quomodo divisum adæquent: ita ut divisio diminuta non sit.

4. *Notatio altera, de ratione animæ duo esse, quod sit forma corporis et principium vitalium actionum.* — *Utrumque in rationali inveniri ostenditur.* — Circa primum adverto ex dictis in praecedentibus ad veritatem animæ duo requiri: unum quasi genus, ut sit actus formalis ac substantialis corporis: aliud per modum differentiæ, quam nos per ordinem ad operationem explicamus, dicentes esse debere principium primum operationum vitalium. Ut ergo de unoquoque illorum membrorum ostendamus veram rationem animæ illi convenire, probare oportet illa duo in singulis inveniri. In anima ergo rationali, ut rationalis est, satis per se notum est, quod sit principium operationum vitalium. Quia intellectualis operatio non solum vitalis est, sed etiam ad supremum vitæ gradum pertinet: et est maxima participatio vitæ divinæ, propter quam dicitur anima rationalis ad imaginem Dei facta. Quod autem hoc principium ratiocinandi in homine non solum sit in se vivens, sed etiam sit actus quo homo vivit, et corpus hominis actuans, ut vera forma, licet videatur etiam ipsa experientia satis notum: nihilominus multis philosophis fide parentibus occultum et incognitum fuit. Et ideo, c. 12, probabimus animam rationalem, etiam quoad hanc partem, esse veram animam. Nunc ergo supponatur hoc, et consequenter illam animam sub illo diviso contineri: illudque proprie et essentialiter illi convenire.

5. *Utrumque etiam in anima bruti.* — Secundo notissimum etiam est, principium sentiendi in animalibus brutis esse veram animam. Nam, ut Aristoteles, lib. 1, de Plant., in principio (vel qui fuit illius libri auctor) dixit: *Vita in animalibus patens est et manifesta, in plantis vero occultior, nec adeo evidens.* Quod eisdem fere verbis dixit Augustinus, libro de Quantitate animæ, cap. 33. Et merito: nam imprimis in animalibus, et in nobis sentientis vita operationes experimur, quatenus in sensibus cum cæteris animalibus convenimus, et in ipsismet brutis evidentia signa cognitionis, doloris, et motionis ab intrinseco principio conspicimus. Quod autem omnis cognitionis et appetitus, qui ad illam consequitur, etiamsi

per materiales potentias sentiendi et appetendi fiant, a substantiali principio interno procedant, non minus evidens est: quia tales actus ab ipso cognoscente, et appetente fiunt, et in eo manent, et per illos seipsum ab intrinseco perficit, et hoc est vivere accidentalis vita, ut in cap. 4 et 2, declaratum est. Ergo in substantiis corporalibus, sic operantibus evidens est, dari principium internum, a quo tales actus principaliter procedunt, et a quo essentialiter, seu necessario dependent, cuius certum signum est, quod per absentiam, vel separationem, aut destructionem talis principii cessat in illo sensibili corpore inanimi omnis talis operatio. Est ergo in re sentienti intrinsecum principium vitæ.

6. Quod autem illud principium sit actus corporis, patet ex dictis in capite praecedenti, quia principium intrinsecum operandi est actus, et forma dans esse corpori sic operandi: tale autem est principium sentiendi, quia hæc operatio talis est, ut natura sua ab intrinseco principio fieri postuleat: ut experientia constat: nam deficiente illo principio, talis operatio fieri non potest. Deinde principium sentiendi, ut sic, si gradum illum non transcendat, materiale est, sicut et operationes ejus: ergo est actus pendens in fieri, et in esse a materia, nam de ejus potentia educitur: ergo unitur illi ut forma, quia eductio et dependentia a subiecto, non est nisi per unionem formalem ad illud, ut in Metaphysica explicatum est. Est ergo principium sentiendi in animalibus brutis verus actus corporis, unde etiam corpus illud organicum est, ut oculis etiam conspicitur: ergo tale principium est vera anima, et non nisi sensitiva: ergo anima sensitiva est vera anima. Nec in hoc puncto difficultas alicuius momenti occurrit. Quod si aliqua fuerit, vel obiter in discursu hujus capituli, vel copiosius tractando de hujus animæ facultatibus expli-
cabitur.

7. *Denique utrumque inveniri in anima vegetante ostenditur.* — *Quod vero sit principium actionum vitalium negant aliqui.* — In anima vero vegetativa res est obscurior, quia in plantis vita est latentior, ut idem philosophus, in dicto lib. de Plant., dixit. Verumtamen loquendo de forma pure vegetativa, qualis est forma plantarum, satis evidens est, esse actum formale, et substantiale corporis plantæ, vel arboris: nam totum illud compositum materiale est. Unde actus substantialis ejus materialis est, ac proinde pendens a materia, et eductus de potentia illius: ergo unitus illi

unioni formalis et substantiali. Alterum ergo actionibus plantarum fieri potest. Et aequè procedit in animalibus, et hominibus spectatis præcise, quatenus se nutrit, vel augent, etc., nimur quod ex ea præcise ratione non vivant, sed quatenus in eis aliquid cognitionis, aut sensus in illa actione miscetur, ut quod discernunt alimentum, sentiunt famem, et ideo moventur ad cibum querendum, etc. Unde quidam antiqui, ut vitam plantis concederent, sensum etiam illis tribuebant, dicentes illas appetere cibum, illumque discernere, et in eo capere voluntatem, sentientes sine his non esse vitam. Unde cum illa de plantis incredibilia et ridicula sint, sequitur nec vitam habere, nec earum formam esse animam. Et confirmari tertio hoc potest ratione, quæ videtur maxime a priori, quia nulla res creata habet vitam, nisi quatenus aliquo modo participat vitam Dei : sed non participant vitam Dei, nisi qui cognitionem et amorem participant : ergo quidquid non participant cognitionem et amorem, non vivit : ac subinde sine sensu, vel intellectu non est vita. Major videtur evidens, quia nihil perfectionis est in creatura, nisi per participationem divinæ perfectionis. Unde creatura non est ens, nisi per participationem divini esse, seu divinæ entitatis : nec est substantia nisi per participationem divinæ substantiae : ergo nec est vivens, nisi per participationem vitæ divinæ.

8. *Eorum fundamentum primum.* — *Secundum.* — Primum eorum fundamentum, ac principium est jam tactum, quod omnes actiones partis vegetantis transeuntes sunt, et per alterationes mere naturales, et communes rebus non viventibus fiant. Secundum addi potest, quia nihil fit ab arboribus, seu plantis, quod non possit ab extrinseco agente in eis fieri : ergo signum est talem actionem, non esse actum vitæ, quia actio sumit speciem suam a termino, et ideo si terminus natura sua non est vitalis, nec actio, qua fit, erit vitalis : terminus autem, qui potest ab extrinseco agente fieri, non est vitalis : ergo nec actio : sic enim motus cœli vitalis non est, quia sufficienter ab extrinseco fieri potest. Probatur ergo antecedens, quia prima operatio plantæ est nutritio et augmentatio : at vero argumentum arboris potest fieri ab extrinseco agente : nam potest Deus creare arborem cum toto augmentatione, quod per nutritionem, vel augmentationem consequi potest.

9. *Tertium fundamentum.* — Dices posse quidem Deum totam illam molem simul creare, et ita posse concreando facere id, quod per augmentum acquiri posset : non tamen posse per se facere illud augmentum sine actione vitali. Sed contra hoc instatur, quia posset Deus sine ulla actione ipsius plantæ augmentum ejus eodem successivo modo paulatim efficere, applicando nutrimentum per solam suam motionem localem suspendendo actionem plantæ, non præbendo illi concursum necessarium ad agendum, et per solam suam potentiam efficiendo, quidquid planta posset efficere : in hoc enim nulla est repugnantia. Et per illud satis videtur ostendti in tota illa operatione veram rationem non inveniri : et simile argumentum de nutritione, et aliis

nisi per cognitionem et amorem : ergo e contrario, quæ non participant cognitionem et amorem aliquo modo, nullo modo vitam Dei participant, ac subinde non vivunt : ergo plantæ non vivunt, nec forma earum est anima.

11. *Pars affirmans statuitur.* — Nihilominus, et in Theologia certum, et in Philosophia evidens est, et plantas vivere et formam vegetativam esse veram animam. Eamque ob rem in hac veritate asserenda omnes philosophi et theologi convenient. Et imprimis habet fundamentum in Scriptura, dicit enim Paulus 1, Cor., 15 : *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.* Ubi productionem plantæ, vivificationem appellat : ergo quod sic producitur vivit, utique vita vegetativa, ut ponebat Augustinus, lib. 1, de Civitate, cap. 20, dicens : *Hoc genus rerum, id est, plantarum, quamvis non sentiat, vivit, ac per hoc potest mori et occidi.* : et adjungit illud Psalm. 77, et occidit in grandine vineas eorum. Unde Dionysius, cap. 6, de divin. Nom., prope initium, quasi respondens tertiae rationi a nobis factæ, inquit, *ex ipsa*, utique vita Dei, et animantes omnes, et plantæ juxta extremam vitæ harmoniam, ut vivant acceperunt. Et iterum, in fine : *Ex ipsa* (inquit) *vivificantur et confoventur, et animantes cunctæ, atque arbores, et sive spiritualem dixeris, sive rationalem, sive sensitivam, sive nutritivam, sive vegetativam, ex ipsa vivit,* etc. Hinc Augustinus, lib. de vera Relig., cap. 53. *Non sit, ait, robis religio illius vitæ, qua dicuntur arbores vivere, quoniam nullus sensus in illa est.* Et divisionem trium animarum tradit, libr. 8, de Civitate, cap. 8. Idem Aristoteles in citato loco, et certius in lib. 2, de Anima, cap. 1, et 2, et sæpe aliis in locis, quæ infra notabimus. Et D. Thomas, 1. part., quæst. 18, art. 1 et 2, ut omittere alios philosophos et theologos, qui eos sine contradictione secuti sunt.

12. *Probatur deinde ratione physice demonstrante.* — Ratione probatur, quia vegetatio ipsa, seu nutritio est vita quædam, seu vitalis operatio : ergo forma, quæ ita informat corpus, ut sit principium talis operationis, est anima. Consequens evidens est ex supra dictis. Antecedens vero pendere quidem potest ex significatione vocis : ut dixit Alexandrinus : vocis tamen significatio sumenda est ex communi usu, et prima impositione ab omnibus recepta. Ostendimus autem supra ex communi peritorum sententia, et omnium fere hominum consensione in rebus creatis, in hoc dis-

tingui viventia a non viventibus, quod non viventia non habent intrinsecum principium se movendi per se loquendo, ut in elementis, lapidibus, metallis et similibus videre licet. Dico autem *per se loquendo*, ut omittam quæstionem de gravibus et levibus, et de reductione aquæ calidæ ad pristinam frigiditatem et similibus : de quibus dubitari solet, an illæ actiones sint a principio intrinseco rerum, quæ sic moventur, a qua quæstione nunc abstinere volumus. Nam quidquid in ea dicatur, certum est illam actionem non esse vitalem, quia non est per se, sed quasi per accidens in tali natura, quia non est per se instituta, ut in illa, seu per illam actionem se exerceat : sed per accidens illi convenit, ut statum connaturalem acquirat, vel recuperet, in eo quiescat. Viventia autem se ipsa movere per se postulant, ita ut ad illorum perfectionem hoc per se pertineat : et tunc censeantur esse in proprio ac perfecto statu, quando actu sunt in connaturali operatione, qua se ipsa movent. At vero plantæ per se, et ab intrinseca natura postulant esse in continua actione et motione sui, vel ut se conservent nutriendo, vel ut ad perfectum statutum augmenti sua corpora perducant, vel ut sua individua conservent se nutriendo, vel ut conservent speciem ex sua substantia aliquid generando, vel semen ad generationem aptum præparando : ergo hujusmodi corpora viventia sunt, et opera illorum vitalia sunt : ergo et forma illorum vera est anima, et haec quidem est physica demonstratio ; nisi quis proterus existat, dicens, non satis esse ad rationem vitæ, vel operationem vitalem, quod sit illo modo a propria forma in suo naturali statu pertinere talem actionem, qua idem suppositum seipsum moveat, sed esse necessarium, ut actione sit ex his, quæ ab eadem potentia fiunt : et recipiuntur immediate : sic vero respondens, relinquendus est, tanquam de voce contendens, contra communem usum ejusdem vocis : et nihilominus solvendo argumenta hanc protervam contentionem sufficientissime refutabimus.

13. *Ad primum fundamentum in n. 8, vel posteriorius secundum quoad primam probationem.* — In primo ergo fundamento contrarie sententiae, duo tanguntur, unum est, quod actiones partis vegetantis sunt transeuntes : aliud est quod fiunt per alterationem primarum qualitatum. Ad priorem autem partem responderi potest primo, non esse contra rationem actionis vitalis quod sit transiens : vel e contrario non esse de ratione actionis vitalis, quod